

NURMONJOKILAAKSON MAISEMANHOITOSUUNNITELMA

Raporttiluonnos
15.1.2013

SEINÄJOEN KAUPUNKI

Kuvat
Etukansi: Sito Oy
Takakansi: Sito Oy
Julkaisun kuvat: Sito Oy ellei toisin mainita

Espoo 2013

TIIVISTELMÄ

Maisemanhoitosuunnitelman laatiminen Nurmonjokilaaksoon on perusteltua, koska liittyttyään Seinäjokeen v. 2009 alueelle kohdistuu yhä enemmän rakentamispaineita hyvän sijainnin ja kauniiden maisemien vuoksi. Nurmonjokilaakso on Etelä-Pohjanmaan maakuntakaavassa osoitettu maakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi. Maiseman ominaispiirteiden ja arvojen määrittäminen Nurmonjokilaaksoon on myös tärkeää. Aukkaita on herätelty pohtimaan näitä asioita Ruralia Instituutin v. 2012 laatimassa Kotiseutu-hankkeessa. Kyseistä raporttia on hyödynnetty myös tässä työssä, samoin kuin muita osayleiskaavan pohjaksi laadittuja selvityksiä ja suunnitelmia vuosina 2010-2011.

Työ on tehty Seinäjoen kaupungin toimeksiantona, jossa yhteyshenkilönä toimi kehittämisspäälikkö Erkki Välimäki. Työn laati Sito Oy, jossa työstä vastasi maisema-arkkitehti Marja Oittinen.

Maisemanhoitosuunnitelman laatiminen on pitkä prosessi, johon on tarkoitus sitouttaa asukkaat ja toimijat. Tämä työn ensimmäinen vaihe – ns. konseptivaihe – sisältää kohdealueen maiseman taustatietojen, lähtökohtien, arvojen ja tavoitteiden määrittämistä sekä alustavia ideoita siitä, miten työssä edetään. Varsinainen suunnitteluvaihe sisältää vuorovaikutusprosessin asukas-kuulemisineen ja tilakohtaisine suunnitelmineen. Suunnittelu- ja toteutusvaihe on useampivuotinen prosessi, jossa ohjelmoidaan ja löydetään Nurmonjokilaaksoon sopivimmat työtavat ja tahot, jotka ne toteuttavat.

Maisemanhoidon tavoitelista on pitkä. Tärkeimpänä tavoitteena lienee kauniiden maisemien säilymisen ja hyvän elämän edellytysten vaaliminen. Nurmonjokilaaksossa on edelleen nähtävissä maiseman historia ja selkeä suhde rakentamisen ja maisemarakenteen välillä. Jokilaaksossa voi kokea voimakkaan maisematilallisen kokemuksen pitkin näkymineen. Myös Nurmonjoki näkyy

edelleenkin vahvasti maisemassa varsinkin alueen pohjoisosassa. Alueella on vahva identiteetti ja toimivat kyläyhteisöt sekä vahva rakennusperintö. Alue on elinvoimainen ja täynnä mahdollisuuksia ja kehittämispotentiaalia. Näin ollen puitteet maisemanhoidon kehittämiseksi ovat erinomaiset.

Kehittämistoimenpiteiden tulee lähteä jo kaavoituksesta. Suunnittelussa ja kaavoituksessa tulee huomioida maiseman mittakaavallinen vaihtuvuus pienipiirteisestä sulkeutuneesta tilasta laajaan suurmaisemaan. Suurmaisemaa edustaa Nurmonjokilaakson laaja ja avoin maisematila, jossa pienikin muutos näkyy myös isossa mittakaavassa. Näkymälinjat tulee säilyttää eikä niitä tule ehdoin tahdoin katkaista uudisrakentamisella tai antamalla maiseman kasvaa umpeen. Tuetaan kylien ominaispiirteitä, pienipiirteisyyttä ja paikallisia elinkeinoja. Hyödynnetään joki ja jokivarsi ottamalla esiin vesipintaa siellä, missä se on maisemallisesti ja toiminnallisesti luontevaa. Huomioidaan tulvasuojeluun laaditut kehittämissuunnitelmat, maatilojen suojavyöhykesuunnitelmat sekä jokipenkereen eroosioherkkyys. Esitetty lista on pitkä ja näiden toimenpiteiden konkretisoiminen on seuraavan suunnitteluvaiheen tärkein tehtävä.

Konseptisuunnitelman teemoille on esitetty raportissa omia kehittämis ehdotuksia. Teemat on luokiteltu seuraavasti: opetus/kulttuuri, viljelymaisema, tiestö, metsämaisema, liikenne ja tiestö, rakennettu ympäristö sekä virkistys ja hyvinvointi. Ehdotettuja kehittämisideoita tulee pohtia yhdessä asukkaiden ja toimijoiden kanssa. Jatkotoimenpiteenä ehdotetaan yhteistä seminaaria, jossa tämä konseptisuunnitelma käydään läpi ja pohditaan työryhmissä hoito-ohjelman jatkoaikeita, alueiden kiireellisyyttä ja niissä tehtäviä toimenpiteitä. Maisemanhoidossa on viisasta edetä pienin askelin ja tärkeintä on yhteistyö asukkaiden ja eri toimijoiden kesken. Nurmonjokilaakson laajalla alueella on hyvä edetä alue kerrallaan, hitaasti ja harkitusti.

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ	3
SISÄLLYSLUETTELO	5
JOHDANTO	6
1. PERUSTIEDOT JA MAISEMASUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT	7
1.1 Alueen sijainti	7
1.2 Työn lähtökohdat ja tavoitteet	7
1.3 Lähtöaineisto ja menetelmät	9
1.4 Kaavoitustilanne	9
Etelä-Pohjanmaan maakuntakaava	9
Osayleiskaavatilanne	9
2. MAISEMAN NYKYTILAN KUVAUS	11
2.1 Maisemarakenne ja maisemakuva	11
2.2 Perinnemaisemat	11
2.3 Maaperä	11
2.4 Pinta- ja pohjavedet	12
2.5 Luonto ja luontoarvot + kasvillisuus	15
3. NURMOOLAINEN MAISEMA ASUKKAIDEN SILMIN	17
4. RAKENNETTU YMPÄRISTÖ	19
4.1 Kulttuurihistoria	19
4.1.1 Muinaisjäännökset	19
4.1.2 Rakentaminen	19
4.1.3 Kylät	19
4.1.4 Elinkeinot ja matkailu	20
4.1.5 Liikenne ja virkistys	20
5. MUUTOKSET MAISEMASSA	21
5.1 Maisemanhoidon tavoitteet	22
5.1.1 Maisemanhoidon tavoitelista	22
5.1.2 Maisemanhoidon lähtökohtia Nurmonjokilaaksossa	22
6. MAISEMANHOIDON KONSEPTISUUNNITELMA	25
6.1 Maiseman arvot ja ominaispiirteet	25
6.2 Ideoita ja kehittämisajatuksia	26
BRÄNDÄYS/ OPETUS JA KULTTUURI	27
VILJELYMAISEMA	28
TILAT JA PIHAPIIRIT	29
LIIKENNE JA TIESTÖ	30
RAKENNETTU YMPÄRISTÖ	31
VIRKISTYS JA HYVINVOINTI	32
METSÄMAISEMA	33
7. UHKAKUVIA	34
8. HOITOTOIMENPITEIDEN RAHOITTAMINEN	34
8.1 Viljelymaisema	34
8.2 Metsämaisema	35
8.3 Rakennettu ympäristö	35
9. JATKOTOIMENPITEET	36
Maisemaan ja luonnonympäristöön liittyviä käsitteitä	38
Lähteet	40
Liitekartat	41

JOHDANTO

Maisemanhoitosuunnitelman laatiminen Nurmonjokilaaksoon on perusteltua, koska liittyttyään Seinäjokeen v. 2009 alueelle kohdistuu yhä enemmän rakentamispaineita hyvän sijainnin ja kauniiden maisemien vuoksi. Nurmonjokilaakso on Etelä-Pohjanmaan maakuntakaavassa osoitettu maakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi. Maiseman ominaispiirteiden ja arvojen määrittäminen Nurmonjokilaaksoon on myös tärkeää.

Maisemanhoidollisten toimenpiteiden määrittäminen ja ohjelmointi sisältyvät myös tähän suunnittelutehtävään.

Työ on laadittu Seinäjoen kaupungin toimeksiannosta. Tilaajan puolelta yhdyshenkilönä ovat olleet kehittämisjohtaja Erkki Välimäki ja yhteyssihteeri Raija Luikku.

Tämän raportin ovat laatineet:

- Maisema-arkkitehti Marja Oittinen vastuualueen työn sisältö, kokoukset sekä raportointi
- Maisema-arkkitehti Jenny Asanti vastuualueen karttojen käsittely sekä tekninen raportointi

1. PERUSTIEDOT JA MAISEMASUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT

1.1 Alueen sijainti

Suunnittelualue sijaitsee Etelä-Pohjanmaalla entisen Nurmon kunnan alueella. Aluerajauksena on Keski-Nurmo välillä Ylijoki – Lapuanjoki.

1.2 Työn lähtökohdat ja tavoitteet

Maisemanhoitosuunnitelma tehdään kaksivaiheisena, ja tämä raporttiosio käsittää työn ensimmäisen, ns. konseptivaiheen.

1. **Konseptivaihe** käsittää koko suunnitelma-alueen yleispiirteisen maisemanhoitosuunnitelman laatimisen, ns. maisemakonseptin, jossa esitetään painopistealueet ja toimenpidepolut vaiheeseen kaksi. Maisemanhoitosuunnitelman laadinnassa on huomioitu mm. alueen kulttuurihistorialliset piirteet, maisemalliset lähtökohdat, luonnon arvotekijät, nykyinen käyttö, asukkaiden ja maanomistajien toiveet sekä alueelle asetetut yleiset tavoitteet. Työssä hyödynnetään 22.8.2012 maisemakierroksella saadut kommentit sekä Ruralia-instituutin keräämä haastatteluaineisto.

2. **Suunnitteluvaihe** sisältää vuorovaikutusprosessin asukaskuulemisineen sekä valittujen painopistealueiden ja tilojen maisemanhoitosuunnitelman laadinnan.

Vuonna 2011 laaditun maisemaselvityksen tavoitteena oli tunnistaa osa-alueiden maiseman arvokohteet ja arvoalueet, maiseman ominaispiirteet ja alueelliset eroavaisuudet sekä määrittää edustavimpia maiseman, kulttuuriympäristön ja luonnonperinnön kohteita ja kokonaisuuksia. Lisäksi määritettiin maisemalliset suositukset maankäytölle ja rakentamiselle osayleiskaavotusta varten Keski-Nurmossa, Veneskoskella ja Kourassa.

Maisemanhoitosuunnitelman tarkoituksena on alueen paikallisen omaleimaisuuden säilyttäminen, vahvistaminen ja kehittäminen. Samanaikaisesti halutaan lisätä paikallisten kunnan, asukkaiden ja yrittäjien kulttuurimaisematuntemusta ja lisätä kiinnostusta sitä ja sen hoitoa kohtaan. Asukkaiden aktiivisuus ja säännölliset, mutta jatkuvat pienetkin toimenpiteet ovat maisemanhoidon keskeisiä teemoja.

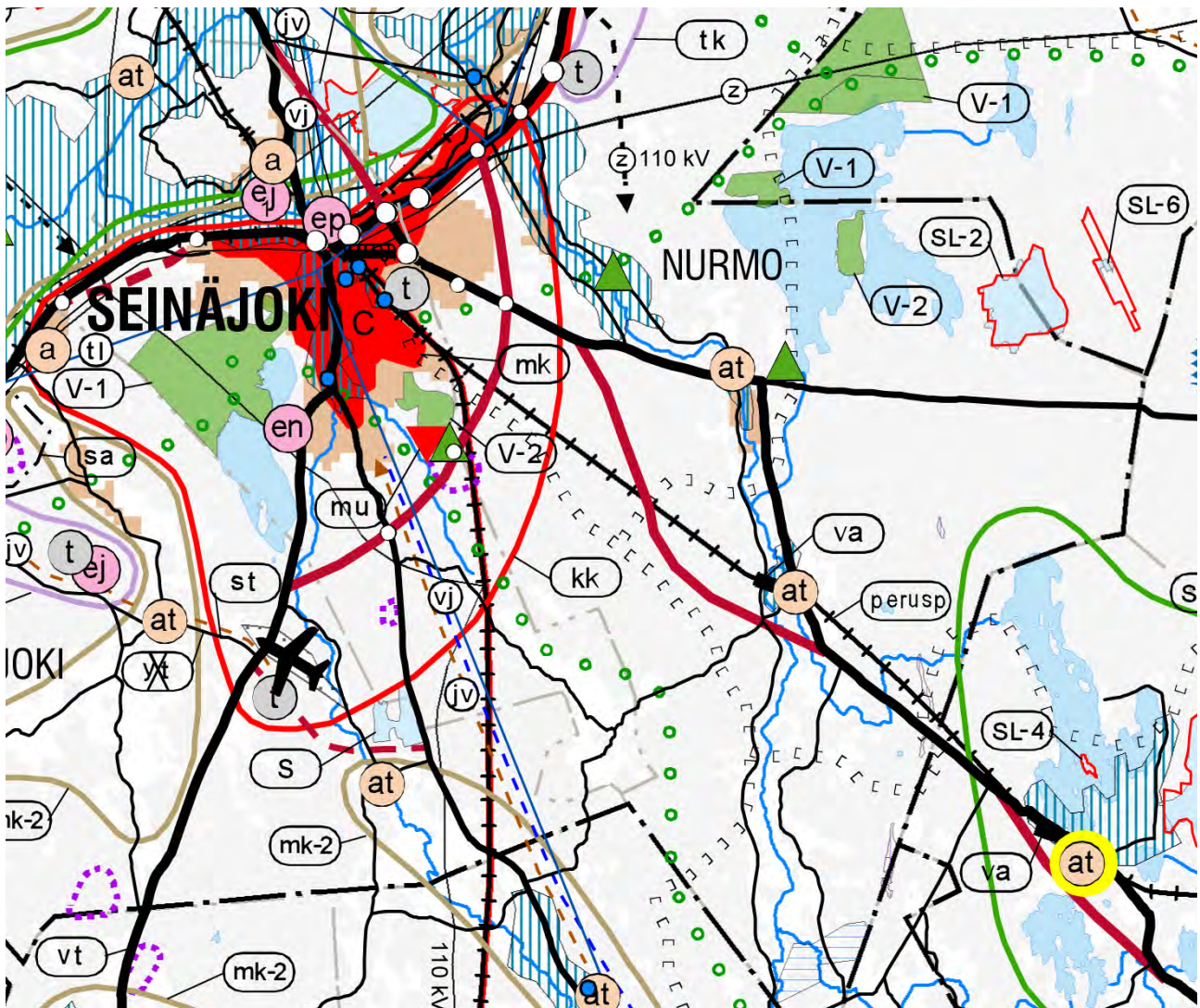
Maisemanhoitosuunnitelma-konseptissa pohditaan alueen suurmaisemaa, tiemaiseman jaksoja ja ilmettä sekä yleisperiaatteita kylien ja tilojen maisemanhoitoon. Varsinaiset tilakohtaiset suositukset tehdään yhdessä asukkaiden ja toimijoiden kanssa suunnitteluvaiheessa 2. Tilakohtaisten suositusten laatiminen edellyttää riittävää maastotyöskentelyä ja kohteiden dokumentointia, ja se on syytä ajoittaa sulan maan kaudelle.

Kuva 1. Alueen rajaus.
(Lähde: Joki on Nurmon äiti)

Kuva 2. Tienvarsipensaikko vaatii niittoa 1-2krt kesässä. Kuvan vesakko vaatii niiton mielellään saman kasvukauden aikana.

Kuva 3. Ote Etelä-Pohjanmaan maakuntakaavasta. Maisema-alue on merkitty pystyviivoituksella.

1.3 Lähtöaineisto ja menetelmät

Työssä on käytetty olemassa olevaa lähtöaineistoa, joka on koottu osayleiskaavaa varten Seinäjoen kaupungin verkkosivuille. Käytössä on ollut myös Museoviraston tietokanta sekä yleisesti internetissä olevaa aineistoa.

Maisemanhoitosuunnitelmassa on käytetty lähtöaineistoina vuonna 2011 osayleiskaavatyön pohjaksi tehtyjä perusselvityksiä. Näitä ovat Maisemaselvitys (Sito Oy) sekä Rakennetun ympäristön selvitys (Kristina Karlsson, Stadionarkkitehdit Oy). Muita taustaselvityksiä ovat aiemmin laaditut selvitykset ja suunnitelmat, jotka ovat olleet käytössä Seinäjoen kaupungin lähtöaineistossa sekä muu osayleiskaavatyötä varten saatu aineisto.

Tässä suunnitelmassa on hyödynnetty myös Helsingin Yliopiston Ruralia- Instituutin Kotiseuturaporttia (2012), johon on koottu asukkaiden omia näkemyksiä kotiseudustaan. Tähän työhön on koottu nimenomaan maisemaa ja paikkoja koskevia asukasnäkökulmia.

Sisältöön on saatu palautetta Keski-Nurmo-seuran edustajilta. Työ aloitettiin maisemakierroksella 22.8.2012, johon osallistui Keski-Nurmo-seuran ja lautakunnan jäseniä. Kierroksella kuultiin asukkaiden näkemyksiä ja kokemuksia, historiaa ja ajatuksia alueesta elinympäristönä ja kehittämispotentiaalina.

1.4 Kaavoitustilanne

Etelä-Pohjanmaan maakuntakaava

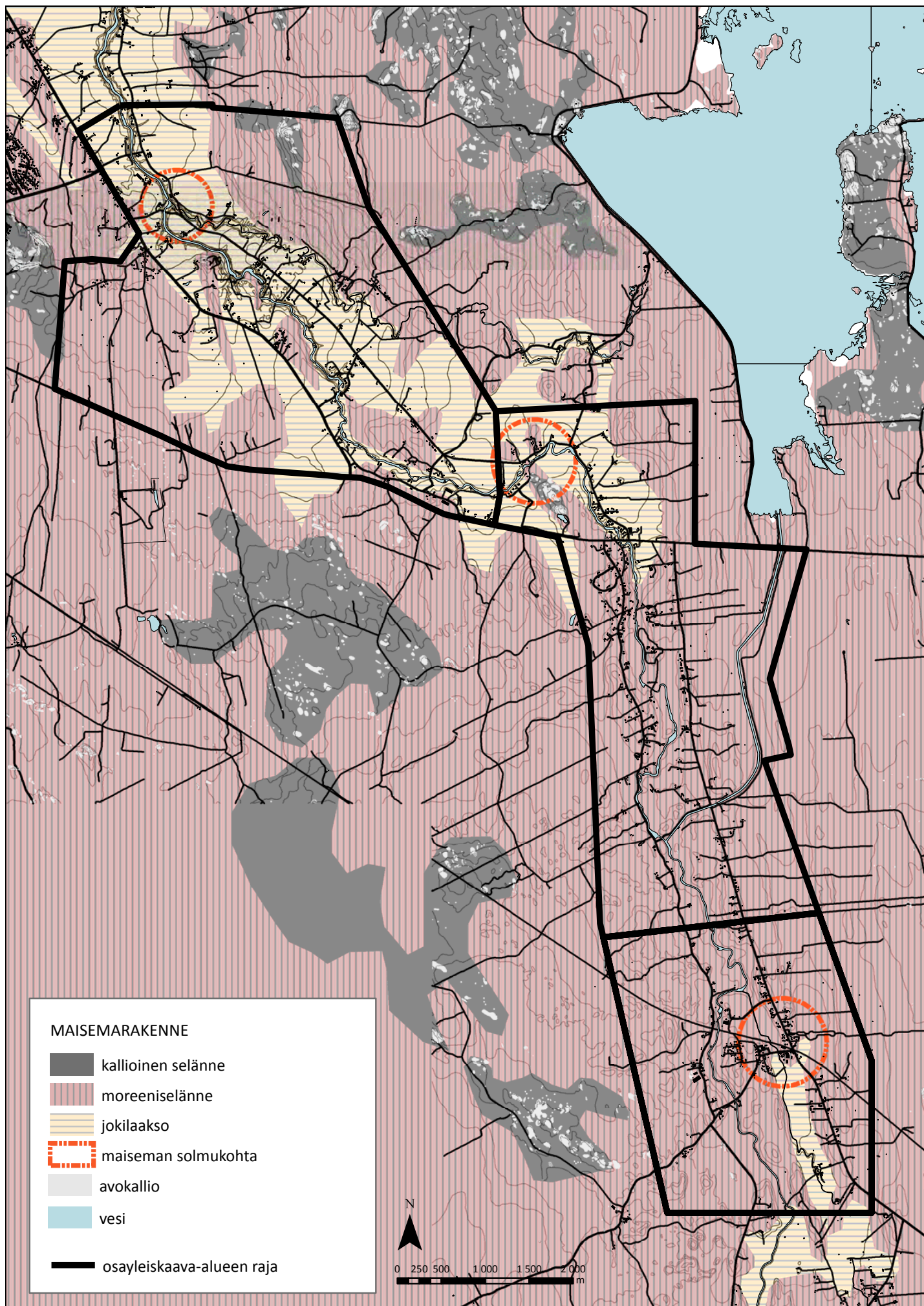
Etelä-Pohjanmaan maakuntakaavassa Nurmonjokilaakson pohjoisosa on osoitettu maakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi. Se edustaa Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuden maisemaa. Alue on lähes tasaista, laajaa viljelyaluetta, jota rajaa voimakkaasti metsänreuna. Laakson keskellä kaakkois-luoteissuunnassa virtaa Nurmonjoki. Pellot ovat eteläpohjalaisen kulttuurimaiseman oleellisin tekijä ja Nurmonjokilaakson pohjoisosassa on edelleen vahvasti näkyvillä perinteinen tilojen sijoittuminen sekä tyypilliset joenvarsiniityt ja -pellot.

Keski-Nurmoon on osoitettu ohjeellinen virkistysreitti lähelle golf-kenttää sekä virkistys- ja matkailukohde (Ruuhikoski Golf).

Veneskoski ja Koura on osoitettu kehitettäviksi kyläkeskuksiksi. Veneskoskelle on osoitettu ohjeellinen moottorikelkkailureitti ja Kouraan valtatie 18 oikaisu.

Osayleiskaavatilanne

Nurmonjokilaaksoon Kouran ja Veneskosken kyliin on laadittu osayleiskaavaluonnokset, jotka ovat parhaillaan nähtävillä.

2. MAISEMAN NYKYTILAN KUVAUS

Tähän kappaleeseen on kerätty maisemaselvityksen lähtötietoja, jotka ovat oleellisia maiseman kannalta.

2.1 Maisemarakenne ja maisemakuva

Alueen maisemarakennetta hallitsee kaakkois-lounaissuunnassa virtaava Nurmonjoki ja sen sivuhaarat. Jokilaaksoa ympäröivät laajat moreeniselänteet, sekä kallioisemmat selänteet jokilaakson ulkopuolella. Topografialtaan alue on tasaista, maaston korkeus vaihtelee 40-105 m.py.

Suurmaisemassa jokilaakso erottuu selkeästi. Sen molemmin puolin rajautuvat laajat metsäalueet, joissa esiintyy paljon laajojakin suoalueita. Avoimien ja sulkeutuneiden alueiden raja on selväpiirteinen erityisesti reunavyöhykkeillä. Jokivarsi sen sijaan on puustoista ja peitteistä, eikä Nurmonjoki hallitse maisemakuvaa sen dominanttina. Jokivartta on muokattu ja oikaistu, ja se on todennäköisesti alkuperäistä paljon suurempi.

Nykypäivänä Nurmonjokilaaksossa on edelleen nähtävissä maiseman historia ja maisemarakenne. Metsäalueet korostavat moreeniselänteiden muotoa ja suuntautuneisuutta. Uusi rakentaminen on sijoitettu pääosin metsäisille alueille ja olemassa olevan kylärakenteen yhteyteen varsinkin Veneskoskella ja Kourassa. Suuri osa alueesta on edelleen viljelykäytössä, joka leimaa varsinkin Nurmonjokilaakson pohjoisosaa. Merkittävin visuaalinen muutos viljelymaisemassa on ollut uusien suurtilojen syntyminen alueelle ja näin ollen suurempien yksiköiden näkyminen maisemassa viljelyalueen reunavyöhykkeillä. Myös osa uudisrakentamisesta on sijoitettu laaja-alaisiin ryhmiin peltoaukeiden reunoille. Lisäksi paikoittainen umpeenkasvu on pienentänyt laaja-alaisia viljelyaukeita ja katkaissut pitkiä näkymiä.

2.2 Perinnemaisemat

Perinnemaisemat ovat maisematyyppejä, joita perinteinen karjatalous ja sen toiminnot ovat muokanneet. Perinnemaiseman maisematyyppejä ovat erilaiset niityt, hakamaat, nummet, metsälaitumet ja kaskimetsät.

Nurmon osayleiskaava-alueella perinnemaisemia on kartoitettu neljä. Ne sijaitsevat yksityisellä maalla ja ovat niittyjä, ketoja ja hakoja. Alueet sijaitsevat Nurmonjoen varressa, vanhojen tilojen läheisyydessä. Niiden käyttötarkoitus on ollut pääasiassa laidunnus ja alueita on saatettu aikojen saatossa käyttää myös peltoviljelyyn. Osa niityistä on edelleenkin perinteisessä laidunkäytössä, mutta osa on käyttämättöminä ja ne ovat osin rehevöityneet. Näiden alueiden hoitotarpeena olisikin saada ne pian laidunnukseen.

2.3 Maaperä

Nurmossa ja Keski-Nurmossa maaperä on pääsin karkeaa hietaa, myös savi- ja hiesualueita esiintyy. Jokilaakson reunat ovat moreenia ja kalliota. Vanhin asutus on keskittynyt jokivarteen lämpimille hietamaille.

Etelään, Veneskoskelle mentäessä maaperä on pääosin moreenia ja hietamaita on selvästi vähemmän kuin pohjoisosassa. Eteläosassa esiintyy kuitenkin pienehköjä hiesu-, savi- ja hiekkaaesiintymiä. Asutus on täällä keskittynyt vähäisemmässä määrin jokivarteen kuin Keski-Nurmossa, ja se noudattelee nauhana päätietä ja poikittaisia tonttikatuja.

Kouran maaperä on pääosin moreenia. Hietamaita on alueen itäosassa, mutta muutoin maaperä on hyvin hienolajista eli hiesua, hienoa hietaa ja savea, myös liejua esiintyy. Asutus on keskittynyt nauhana tai ryhmänä teiden varsille pääsääntöisesti moreenimaalle.

Kuva 5. Nurmonjoki iltä-auringossa. Kyseinen kohta olisi ihanteellinen uuden, pienimuotoisen levähdys- ja oleskelupaikan luomiseen. Pellon kohdalla rannassa kasvavia koivuja voisi poistaa avoimuuden ja pitkien näkymien turvaamiseksi.

2.4 Pinta- ja pohjavedet

Nurmonjoki – suurmaiseman sydän -kuuluu Lapuanjoen vesistöalueeseen. Joen pituus on noin 80 km ja valuma-alue 856 km². Nurmonjoen alku sijoittuu Alavuden Iso-Vehkajärveen, ja sen alapuolelle sijoittuvat säännöstellyt Nurmonjoen latvajärvet. Varpulan ja Hirvijärven tekojärvien vesi purkautuu Nurmonjokeen Hirvijärven tunnelivoimalaitoksen kautta. Nurmonjoki on tunnelin suulta alaspäin padottu Hipin altaaksi noin 10 km matkalta. Altaan eteläpuolella sijaitsevat Nyrhیلänkosken ja Emäntäkoulun pohjapadot.

Normaalitilanteessa Nurmonjoen vedet johdetaan Hirvijärven täyttökanavan kautta Hirvijärven tekojärveen. Täyttökanavan ja Nurmonjoen risteyksessä on Kylmälänkosken säännöstelypato, jonka avulla säädellään Nurmonjoen vähävetiseksi jääneen luonnonuoman juoksutettavaa vettä.

Hirvijärvestä vesi johdetaan voimalaitoksen kautta tunneliin, ja edelleen Nurmonjokeen. (Lähde: Katja Haukilehto, Etelä-Pohjanmaan ELY).

Osayleiskaava-alueella ei ole pohjavesialueita.

Nurmonjoen ja sen sivuhaarojen merkitys on aina ollut nurmoolaisille tärkeä. Jokea on käytetty kulkureittinä kesät talvet, siinä on uitu, ongittu ja leikitty.

Suojavyöhyke on peltoalueella sijaitseva viljelyksessä oleva pellon ja vesistön, puron tai valtaojan väliin jäävä monivuotisen kasvillisuuden peittämä hoidettu alue. Suojavyöhykkeiden perustaminen on tärkeä vesiensuojelullinen toimenpide, joka vähentää peltoviljelystä aiheutuvaa hajakuormitusta. Sen ensisijainen tarkoitus on vähentää

Kuva 6. Nurmonjoki. Jokivarteen kaivataan lisää uimapaikkoja ja yhteiskäyttölaitureita.

pelltoilta tulevaa ravinnehuuhtoutumaa ja eroosiota. Suojavyöhykkeen tulee olla keskimäärin 15 metriä leveä ja sen vähimmäispinta-alan 0.2 ha.

Nurmonjoen reunoilla suojavyöhyketarve perustuu jyrkkiin rantapeltoihin ja eroosioherkkiin uomiin, joiden luiskassa näkyy sortumia. Alueella on myös tulvaherkkiä rantapelloja sekä viljelylohkoja, joilla on kuormittava viljelymuoto tai sillä sijaitsevien luonnonkasvien kyky sitoa ravinteita on heikko. Vuonna 2002 tehdyssä Nurmonjoen keski- ja alaosan suojavyöhykkeiden yleissuunnitelmassa kasvillisuuden lisäämistä ehdotetaan lähinnä Nurmonjoen alajuoksulle Keski-Nurmoon sekä Hirviluoman sivuhaaraan.

Suojavyöhykkeet on esitetty koostekartalla, liite 2.

2.5 Luonto ja luontoarvot + kasvillisuus

Osayleiskaava-alueesta on tehty luontoselvitys vuonna 2010. Arvokkaat luontokohteet sijoittuvat pääosin Keski-Nurmoon ja Veneskoskelle. Keski-Nurmossa kohteet sijoittuvat Nurmonjoen varteen sekä alueen koillisreunaan. Veneskoskella kohteet sijaitsevat Nurmonjokivarressa ja alueen itäosassa.

Suurin osa kohteista on liito-oravien reviirejä, yksittäispuita tai luonnonarvoiltaan merkittäviä metsäalueita. Alue kuuluu keskiboreaaliseen kasvillisuusvyöhykkeeseen, jolle on tyypillistä havupuuvaltainen metsäkasvillisuus sekä suot, joita muodostuu alaville tasaisille paikoille. Yleisin metsätyyppi on kuiva kangasmetsä, mutta tuoreita kankaitakin on melko paljon. Lehtoja vyöhykkeellä on jonkin verran, mutta jalopuita ei yleensä esiinny.

Alueen kasvillisuus vaihtelee ollen sidoksissa maa- ja kallioperään. Laajoilla selännealueilla esiintyy havupuuvaltaisia sekametsiä, laaksossa ja rakennetuilla alueilla puusto on lehtipuuvaltaista.

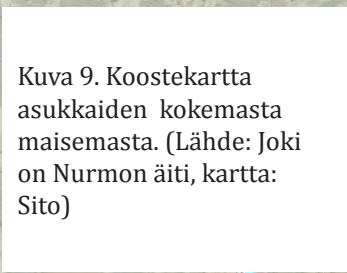
Jokivarren kasvillisuus muodostuu kuusikkoisista sekä lehtomaisista niemekkeistä. Erityisesti Nurmonjoen sivuhaaran, Hirviluoman luonnon-tilaiset metsät ovat eläimistön ja kasvillisuuden lisääntymisen kannalta merkittäviä. Jokivarressa esiintyy runsaasti maisemallisesti merkittäviä havupuita, jotka on kartoitettu laaditussa luontoselvityksessä.

Alueella on myös huomattavia avokallioalueita, kuten Vuori ja Kuluvuori, joilla metsäkasvillisuus on karumpaa ja kenttäkerroksessa on kanervaa ja jäkälää. Alueen suoalueet ovat pääosin rämettä ja korpea ja ne ovat harvapuustoisia. Vanhojen pihapiirien niityt ja kedot ovat perinteisen maankäytön synnyttämiä niittykasvillisuuden esiintymispaikkoja.

Maisemaselvitysraportista maisemalliset luontokohteet on esitetty kohdekartassa (liite 3).

← Kuva 7. Tyypillistä metsäsaarekkeen kasvillisuutta.

← Kuva 8. Tyypillinen peltonäkymä, jossa on vielä vanha latokin jäljellä. Alueelle ominaisia, hyvin pitkiä kaukonäkymiä on paljon.

3. NURMOOLAINEN MAISEMA ASUKKAIDEN SILMIN

Helsingin Yliopiston Ruralia-Instituutin raportissa on määritelty Kotiseutu seuraavin tavoin:

1. Lapsuuden idyllinen kotiseutu, paikka johon voi kaivata
2. Koko elämänhistorian aikana syntynyt muuttuva kokonaisuus, johon kerrostuu eri paikkoihin liittyviä muistikuvia

Raportista on poimittavissa seuraavia maisemaan ja paikkoihin liittyviä asioita:

"Mehän pyörittiin silloin 50 vuotta sitten niin jokirannassa aikaa vietettiin. Kymmeneltä hypättiin pyörän päälle tästä Koliinista ja poljettiin ja illalla tultiin takaisin. Sen jokirannan ympärillä ja Pappilanrannat ja nämä, niin siellähän sitä aikaa tapettiin."

Henkinen ympäristö

- Nurmon ja Lapuan murteet lähellä toisiaan
- Kylien ero näkyy rakennetussa ympäristössä, mutta henkisen ympäristön ero on vielä suurempi.

Rakennukset

- Kantatalot: yläjuoksulta alkaen Kalistaja, Penttilä, kaksi Loukoa, Jaskari, Martikkala, Ojala ja Nyrhinen (joen länsipuoli), itärannalla Huumo, Ryssy, Sonni (myöh. Soini), Luukko, Teppo, Latikka, Hemminki, kaksi Koskelaa ja Muilu
- Kaikilla taloilla oli joenranta-palsta. Nurmonjoen peltolakeus leveimmillään Alapäässä (3 km)

Vesistöt

- Suonkuivatusta ja järvienlaskeutusta
- Tulvasuojelu: vesiä kanavoitiin Nurmonjoesta Hirvijärven ja Varpulan tekojärviin sotien jälkeen
- Veden virtaumat, järvien paikat ja koot ovat muuttuneet
- Joki ei enää jäädy. Sula vesi erottaa joen eri puolet toisistaan
- Hipin altaan lähistö koettiin asukkaiden mielestä erityisen houkuttelevana paikkana

Tiestö

- Vt 18 koettiin ongelmaksi
- Viitalantie on miellyttävä
- Ämmälänkylän ja Kouran välisen tieyhteyden parantaminen asukastoiveissa

Maisema

- Maaseutumaisuus, eri maisematyypit tulee säilyttää
- Jokimaiseman houkuttelevuus
- Kouran maisema on maalaismainen, mutta sen keskeisillä rakennuksilla on sellaisia kaupunkimaisia palvelutehtäviä, jotka Ylijoelta puuttuvat.
- Nurmonjoen ylä- ja alajuoksun erot ovat huomattavia. Jakolinja kulkee Keski-Nurmossa. Yläjuoksun maalaismaisema on mäkien ja metsien rajaamien peltosaarekkeiden Nurmo.
- Ylijoen metsäinen menneisyys on synnyttänyt jokivarren peltoviljelyksistä poikkeavan kotiseudun omine kerrostumineen.
- Hoitamattomat pihat, pellot, vanha mylly tai tyhjilleen jäänyt kauppakiinteistö näyttävät surullisilta ja rumilta. Pienten asioiden korjaaminen, esimerkiksi talkootyöllä, voisi parantaa kylän ulkonäköä huomattavasti.

Merkitykselliset luontokohteet (asukashaastattelut):

Kouran Kivijärvi, Pentivuori, Hirvijärven tekoallasalue, Ruuhikoski (itse koski), Isovuori, Kiikun monttu ja persekivi, Paukanevan pitkospuut ja lintutorni, Martikkalan suojeltu mänty, Ylijoen rahapuu, Martikkalan järvi, Tanelinlammen alue, Veneskosken louhos (Murska), peltoalueet kokonaisuudessaan (vrt. Lapin tunturit), Isovuoren metsä

Merkitykselliset toiminnalliset alueet ja koh- teet (asukashaastattelut):

Haalin alue, Tanelinrannan lampitalo, Keski-Nurmon koulu, Viitalan kylätalo, Kouran liikuntahalli, ulkoilureitit, Latikanmäki, viidentien risteys, Kouran koulu

Merkitykselliset rakennetun ympäristön koh- teet (asukashaastattelut):

Alapään koulu, Nurmon museon alue, kirkonmäki, Haalin alue, Hipin alue (naulatehdas), Koliinitalo, golfkentän alue, Atrian teollisuusalue, Viitalan kylätalo, Kouran liikuntahalli, Lakkisussunmäki ja Kouran koulu sekä Kiikun suora

Kuva 10. Tyypillinen vanha piharakennus.

Kuva 11. Tyypillinen uusi tuotantorakennus.

Kuva 12. Kirkko (1779) pihapiireineen on maisemallisesti arvokas kokonaisuus.

Kuva 13. Kirkkoaitat.

Kuva 14. Kouran klassistisia piirteitä omaava kansakoulurakennus on vuodelta 1928.

Kuva 15. Tyypillinen vanha asuinrakennus.

4. RAKENNETTU YMPÄRISTÖ

4.1 Kulttuurihistoria

4.1.1 Muinaisjäännökset

Nurmon kunnan alueelle on tehty muinaisjäännösten inventointi vuonna 2010. Suurin osa inventoinnissa löytyneistä muinaisjäännöksistä osayleiskaava-alueella on kivikautisia asuinpaikkoja, jotka sijaitsevat joen varressa. Alueelta inventoidut tervahaudat ovat tervanpolton huippuajan, 1700–1800-luvun, ajalta. Ne ovat yli 100 vuotta vanhoja, joten ne ovat automaattisesti muinaisjäännöksiä.

Nurmon alue on noussut muinaisesta Itämerestä Anculysjärvivaiheen loppupuoliskolla (800-7800 eKr.) ja ollut sitä ennen saaristoa. Tämän johdosta lähes kaikilla alueen korkeustasoilla voi sijaita rantasidonnaisia muinaisjäännöksiä. Jokilaakson tervahaudat ja asuinpaikat ovat osittain hävinneet pellonraivauksen ja asutuksen tieltä ja osaa ei ole pystytty inventoimaan.

4.1.2 Rakentaminen

Perinteinen maankäyttö on sijoittunut jokivarteen tai lämpimille rinteille paikkoihin, joista on pitkiä näkymiä suurmaisemaan. Varhaisin asutus keskittyi Nurmon kirkonkylän läheisyyteen ja välille Hippi-Knuuttila. Vähitellen lisääntyneen asutuksen myötä raivattiin joen varren alueet pelloiksi ja niityiksi. Veneskosken ja Kouran alueet asutettiin hieman myöhemmin.

Alueen rakennettu kulttuuriympäristöön kuuluvat perinteisille paikoilleen joen ja teiden varteen sijoittuvat maatilakeskukset, joilla on säilynyt vanhempaa alueelle tyypillistä maatalan rakennuskantaa. Vanhat pohjalaistyylliset kaksifioonikiset ja kookkaat 1½ kerroksiset maatalan päärakennukset erottuvat kauas maisemassa. Myös pohjalainen korkea 1½ kerroksinen ja 2-kerroksinen asuinrakennustyyppi on edelleen yleinen ja maisemassa hallitseva.

Pihapiireihin kuuluvat tärkeänä osana hirsiaitat, ja useista osista koostuvat pihaa rajaavat mutkittelevat talousrakennukset. Ympäristössä suurista peltomaisemista erillään on säilynyt yksittäisiä vanhoja torppia, joilla rakennukset kooltaan ja ulkoasultaan ovat vaatimattomampia. 1900-luvun alun erillistaloja, joihin ei kuulu viljelyalueita on

alueella yleisesti vähän. Poikkeuksena on Koura, 1800-luvun lopulla syntynyt teollisuus, mahdollisti tiiviin kylämäisen työläisasutuksen muodostumisen.

Oman näkyvän ryhmänsä muodostavat jälleenrakennuskaudella perustetut asutustilat, joilla rakennuskanta on aikakaudelle tunnusomainen. Alueen kyliin 1900-luvun alkupuoliskolla rakennetut kansakoulut ovat ympäristössä tunnusomaisia ja kulttuurihistoriallisesti tärkeitä kohteita.

Kulttuurimaisemassa erottuvat ladot, kiviaidat, maitolaiturit, siltarakenteet, tiet ja polut ovat tärkeitä maiseman kiinne- ja yksityiskohtia, vaikka ne eivät olisi enää käytössäkään.

Maisemallisesti tärkeät rakennukset tai rakennusryhmät on esitetty koostekartassa (liite 2). Lähteenä on käytetty Rakennetun kulttuuriympäristön selvitystä (24.11.2011, Stadionark, Kristina Karlsson, Kati Salonen ja Mona Schalin).

4.1.3 Kylät

Nurmon kylille on laadittu kehittämissuunnitelma v. 2006. Kylätoiminta on vireää ja kylissä toimii useita yhdistyksiä. Myös palvelut ovat kohtuullisen hyvät kaikissa kylissä. Kylien rakenteellinen tyypitys on huomioitu osayleiskaavassa, missä kunkin kylän ominaispiirteitä on korostettu kylän omista lähtökohdista.

4.1.4 Elinkeinot ja matkailu

Keski-Nurmon pääelinkeino on maatalous. Merkittävin yritys alueella on Atrian tehdas Jöllöntien varressa. Kourassa on maailman suurin potkukelkkatehdas. Maatalouden ohella kylissä on palveluyrittäjiä yhteensä 36 kpl. Osa asukkaista käy töissä Seinäjoella tai muualla, mikä tullee uusien asukkaiden myötä yleistymään.

Matkailullisesti potentiaalisin kohde on Ruuhikoski Golf. Matkailua pyritään kehittämään erityisesti virkistysmatkailun suuntaan.

4.1.5 Liikenne ja virkistys

Osayleiskaavatyötä varten on laadittu erillinen liikenneselvitys. Historiallisen tieverkon vanhin yhteys on Vanha Kirkkotie. Jokivarren länsipuolella kulkeva Keski-Nurmontie on alueellinen pääväylä ja maisemassa se on linjattu pääosin reunavyöhykkeille. Geometrialtaan suora Kourantie (vanha valtatie 18) hallitsee maisemaa alueen itäpuolella. Väylä toimii niinikään alueellisena pääväylänä.

Kourassa risteävät Kourantie, Viitalantie, vt 18 ja Seinäjoki-Haapamäki- rata.

Alueelle on kehitetty erilaisia virkistyskohteita tavoittava pyöräilyreitti. Reitti kulkee Nurmonjoen molemmin puolin ja yhtyy Seinäjoen kaupungin pyöräilyreitistöön.

Seinäjoki-Peräseinäjoki hevosreitti on vaellusreitti, jonka varrelle osuvat Veneskosken ratsukoti Prella ja Kouran Lottatalo.

Muut merkittävät virkistyskäyttöalueet ovat Ruuhikoski golf sekä osayleiskaava-alueen ulkopuolelle sijoittuva Kivijärven laavu Kouran itäpuolella.

Kuva 16. Ruuhigolfin kentät ovat kumpuilevia ja kasvillisuutta on vähän, mikä jatkaa avointa maisemaa. (Lähde: Seinäjoen kaupunki)

5. MUUTOKSET MAISEMASSA

Nurmonjokilaakson viljelymaisema ja kulttuuriympäristö on muuttunut erityisesti 1900-luvun lopulla tehostuneen maatalouden ja muuttuneiden elinkeinojen myötä. Maatalouden tuotantotapojen muuttuessa ovat mm. aiemmin peltomaisemaan kuuluneet pienet ladot hävinneet lähes kokonaan ja näkymiä hallitsevat nykyään suuret karjasuojat, siilostot ja konehallit. Maatilojen pihapiireissä on kuitenkin edelleen säilynyt runsaasti toisiinsa kytkettyjen aittojen- karjasuojien ja vajojen muodostamia mutkittelevia ja pihaa rajaavia perinteisiä rakennusmassoja. Myös uudisrakentamisen määrä suhteessa maiseman sietokykyyn on pysynyt tasapainoisena. Uudisrakennusten sijainti, niiden koko ja väriyty ja ympäristö voivat olla hyvinkin häiritseviä, vaikka kyseessä olisi yksittäiskohde.

Merkittävän maisemallisen muutoksen on aiheuttanut joenrannan vähentynyt käyttö ja sen umpeenkasvaminen. Perinteiset joen rannan viljely- ja niittyalueet ovat jääneet pois käytöstä

ja aiemmin avoin maisema on kasvanut umpeen. Joki ei enää ole voimakkaasti läsnä maisemassa. Joen merkitys maisemassa on muuttunut: seen merkitystä jokapäiväisessä elämässä veden lähteenä ja kulkureittinä ei enää tue asutuksen ja viljelyn sekä laidunnuksen sijoittuminen.

Merkittävin visuaalinen muutos viljelymaisemassa on ollut uusien suurtilojen syntyminen alueelle ja näin ollen suurempien yksiköiden näkyminen maisemassa viljelyalueen reunavyöhykkeillä. Myös osa uudisrakentamisesta on sijoitettu laajalajisiin ryhmiin peltoaukeiden reunoille. Lisäksi paikoittainen umpeenkasvu on pienentänyt laajalajaisia viljelyaukeita ja katkaissut pitkiä näkymiä.

Kuva 17. Vanhat pihapiirit sijaitsevat tilusteiden päissä tai niiden varrella. Rakennuksia on useita ja kookas puusto pehmentää kokonaisuutta. Uudet

pihapiirit erottuvat maisemassa väriyksellään ja avoimuudellaan.

5.1 Maisemanhoidon tavoitteet

5.1.1 Maisemanhoidon tavoitelista

- edistää kauniiden maisemien säilymistä sekä elinkeinojen ja hyvän elämän edellytyksiä. Vaalittavana on maaseudun kulttuurimaisema eli ihmisen toiminnan jäljet ja kerroksellisuus maisemassa sekä sukupolvia kestäneen toiminnan jatkuvuus.
- löytää yhdessä kyläläisten kanssa vaalittavat erityispiirteet ja arvot sekä hahmotella tavat ja toimenpiteet niiden vaalimiseksi.
- Nurmoolaisuus, suurmaiseman ja kylien ominaispiirteiden ja arvojen määrittäminen kuuluvat tähän osioon keskeisinä asioina.
- lisätä alueen tunnettuutta mm. uusien matkailuelinkeinojen ja toimintojen myötä.
- lisätä kylien yhteenkuuluvuutta yli kylärajojen, kuitenkin kylien ominaispiirteitä vaalien.
- kartoittaa ne toimenpiteet ja kehittämisspolut, joilla Nurmonjokilaakson maisemanhoitoa voidaan kehittää eri tasoilla (asukkaat, tilat, yrittäjät, kunta, muut tahot).

5.1.2 Maisemanhoidon lähtökohtia Nurmonjokilaaksossa

Maiseman syntyhistoria ja maisemarakenteen ominaisuudet ovat luoneet pohjan kulttuurimaiseman kehittymiselle. Maisema on jatkuvassa muutostilassa. Osa muutoksista on hitaita, kuten geologiset tapahtumat, mutta osa muutoksista on nopeita ja ne saattavat merkittävästi muuttaa maisemaa sekä rakennettua ympäristöä. Nopeat muutokset ovat yleisesti ihmisen aiheuttamia ja niillä on tavallisesti vaikutuksia myös luontoon ja ekologiisiin tekijöihin. Ihmisen aiheuttamiin muutoksiin tulisi kyetä reagoimaan etukäteen ja ehkäistä toimenpiteistä mahdollisesti syntyvät haitalliset vaikutukset.

Kulttuurimaisemien piirteet häviävät perinteisten maankäyttömuotojen loppumisen mukana. Maisemasta häviää paikkaan liittyviä identiteettitekijöitä ja maisemakuva voi yksipuolistua. Vaikka perinteisen kulttuurimaiseman jäljet ovat nykyään katoamassa, niin toisaalta ihminen muokkaa maisemaa yhä näkyvämmiin. Esimerkiksi uudet rakenteet, kuten tiet ja tuulivoimalat, heikentävät tai peittävät kokonaan vanhempia kulttuurimaiseman piirteitä. Kehitys tulee sallia, mutta siihen miten se tapahtuu, tulee puuttua riittävän kokonaisvaltaisesti ja ajoissa. Maankäytön ohjauksessa tulee muistaa, että jokaisella kulttuurimaisemalla on paikallishistoriallisesti merkitystä ja omat erityispiirteensä. Valtakunnallisten ja maakunnallisten inventointien ohessa tulee aina tiedostaa, että myös paikallisesti arvokkaat ja arkielämän ympäristöt ovat arvokkaita, ehkä niitä tärkeimpiä.

Maankäytön ohjauksella ja suunnittelulla voidaan vaikuttaa luonnon ja ihmisen toiminnan väliseen suhteeseen ja tasapainoon. Tärkeää olisi lisätä alueella asuvien asukkaiden tietoutta omasta elinympäristöstä ja kulttuurimaisemasta. Paikallisten asukkaiden antama panostus esimerkiksi maisemanhoitoon on usein merkittävä. Kulttuuriperinnön tietoudella voidaan myös tukea yrittäjien elinkeinomahdollisuuksia ja luoda uusia.

Seuraavalla aukeamalla on esitetty maisemanhoidon konseptisuunnitelman teemoja yksinkertaisella kaaviolla.

- reunavyöhykkeen kehittäminen osin myös talojen etupuolelle
- muutama maisemapuu

Kuva 18. Uutta asuinrakentamista avoimen maiseman reunalla. Lopputulos on vanhasta rakentamistavasta poiketen yksitoikkoinen.

- maisematie-osuutta
- linja-autopysäkillä nimikyltti
- tilamyynä, opastus ja itsepalvelu-myynti maitolaitureilla
- säännöllinen vesakon poistaminen

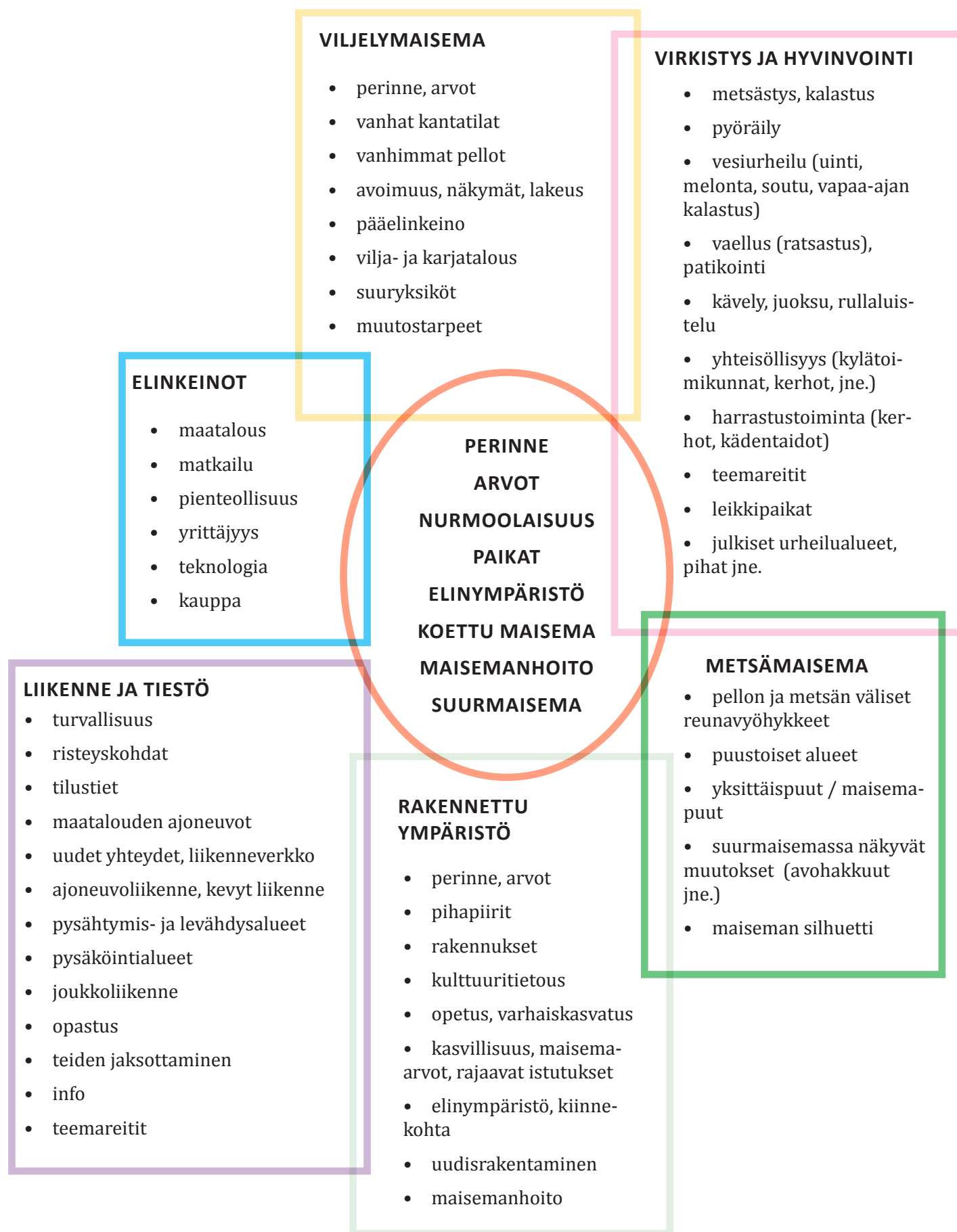
Kuva 19. Tienäkymä on kaunis ja harmoninen.

- havupuiden esiinotto
- uusien havupuiden istutus (pihdat ränsistyvät nopeasti)

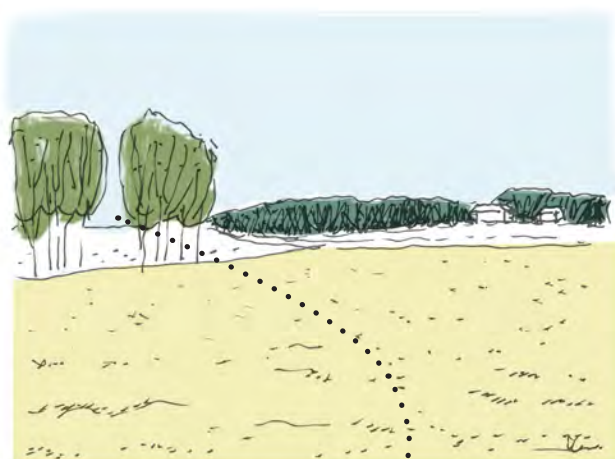
Kuva 20. Istan päärakennus sijoittuu komeasti maisemaan Keski- Nurmon laajojen viljelyaukeiden äärelle.

KONSEPTISUUNNITELMAN TEEMAT

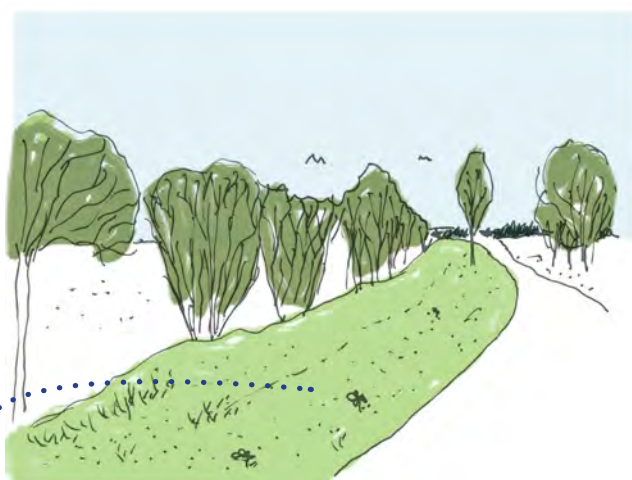

Kuva 21. Yksittäispuiden esiinotto

Kuva 22. Puuryhmien esiinotto pienpuustoa poistamalla.
Näkymän avaus.

Kuva 23. Kasvillisuusvyöhykkeen ja tien välinen avoin alue hoidetaan niittynä, niitto 1krt/kesä, niittojäte kerätään pois.

6. MAISEMANHOIDON KONSEPTISUUNNITELMA

6.1 Maiseman arvot ja ominaispiirteet

Pellot ovat eteläpohjalaisen kulttuurimaiseman oleellisin tekijä. Nurmonjokilaaksossa on edelleen nähtävissä maiseman historia ja selkeä suhde rakentamisen ja maisemarakenteen välillä. Joki-laaksossa voi kokea voimakkaan maisematilallisen kokemuksen pitkin näkymineen.

- Nurmonjoki näkyy edelleenkin vahvasti maisemassa alueen pohjoisosassa. Tie seuraa sitä ja avaa satunnaisia näkymiä joen käännekohdissa.
- Alueella on vahva identiteetti ja toimivat kyläyhteisöt.
- Nurmossa on vahva rakennusperintö ja sitä vaalitaan mm. Nurmo-seuran toimesta.
- Alue on elinvoimainen ja kehittyvä, viljelymaiseman kannalta maa- ja karjatalous ovat keskeisiä elinkeinoja.
- Kehittyvä Seinäjoen kaupunkiseutu huomio paikalliset piirteet ja tavoitteet maankäytössä ja muussa seudullisessa kehittämisessä.
- Kylät ovat rakenteellisesti monipuolisia ja niissä on myös pienyrittäjyyttä.
- Alue on maisemallisesti ja toiminnallisesti monipuolinen ja täynnä mahdollisuuksia.
- Alueella on kauniita jokinäkymiä ja veden kokemismahdollisuuksia.
- Perinteet näkyvät maisemassa: perinnemaisemia, historiallisia yksityiskohtia kuten myllyjä, vanhoja siltoja, maitolaitureita, aittoja ja latoja on paljon.
- Kylät ovat pienipiirteisiä ja niillä on selkeä kylärakenne.

6.2 Ideoita ja kehittämisajatuksia

Maisemaselvityksestä poimittavia, lähinnä kaavoitusta ja rakentamista palvelevia kehittämisideoita ovat:

- Suunnittelussa ja kaavoituksessa tulee huomioida **maiseman mittakaavallinen vaihtuvuus** pienipiirteisestä sulkeutuneesta tilasta laajaan suurmaisemaan. Suurmaisemaa edustaa Nurmonjokilaakson laaja ja avoin maisematila, jossa pienikin muutos näkyy myös isossa mittakaavassa. Koura puolestaan edustaa pienipiirteistä ja sulkeutunutta maisematilaa, jonne lisärakentaminen piiloutuu avointa tilaa helpommin, mutta pienipiirteisyys asettaa sille omat rajoituksensa.
- **Näkymälinjat** tulee säilyttää eikä niitä tule ehdoin tahdoin katkaista uudisrakentamisella tai antamalla maiseman kasvaa umpeen.
- **Maiseman horisontaalisuus ja silhuetti** – etenkin suurmaisemassa – ovat tärkeitä elementtejä. Metsän reunavyöhykkeet edustavat maisematiloja rajaavia horisontaalisia reunoja.
- Kyläalueille ominaista **rakentamistapaa** tulee voimistaa, ylipäättänsä uudisrakentamisen tulee sopeutua maiseman sietokykyyn, sen rytmiin ja ominaispiirteisiin. Kylärakenteen tulee säilyä tunnistettavana. Keski-Nurmossa ominaista rakentamistapaa ovat tilojen ja muun rakentamisen tasapainoinen sijoittuminen maisemaan, nauhamainen rakenne sekä reunavyöhykkeiden säilyminen rakentamattomina lukuun ottamatta vanhimpia rakennuspaikkoja.
- **Maiseman suuntautuneisuus** tulee huomioida rakentamisen ensisijaisena lähtökohtana: luoteesta kaakkoon, jokilaakso, reunat. Jokilaaksoon poikittain sijoittuvaa rakentamista tulee välttää.
- Säilytetään **maisemassa korostuvat** vanhimmat talot ja pihapiirit itsenäisinä eikä tuoda uutta rakentamista liian lähelle niitä.
- Rakennetaan ensisijaisesti **hyvälle maaperälle** (moreeni, hiekka). Vältetään pehmeikköjä (hieta, hiesu, turve, savi, lieju). Säilytetään kallio- ja laki-alueet rakentamattomina.

- Ei rakenneta pelloille eikä liian isoja alueita kerrallaan, etenkin peltoalueille. Rakentaminen tulee **sovittaa alueen rakeisuuteen**, ts. sille ominaiseen intensiteettiin.
- Tuetaan kylien **ominaispiirteitä, pienipiirteisyttä ja paikallisia elinkeinoja**. Esimerkkeinä virkistysreittien varrelle sijoittuvat kohde-etapit, maatalouden turvaaminen elinkeinona, uusien palvelujen kehittäminen jne.
- Hyödynnetään joki ja jokivarsi **ottamalla esiin vesipintaa** siellä, missä se on maisemallisesti ja toiminnallisesti luontevaa. Huomioidaan **tulvasuojeluun** laaditut kehittämissuunnitelmat, maatalojen suojavaikokesuunnitelmat sekä jokipenkereen eroosioherkkyys.
- Avataan tärkeitä ja peitetään ikäviä **näkymiä**. Huomioidaan poikittaisnäkymät ja poikittaiset viheryttydet ja näkymäakselit.
- Otetaan esiin kauniita **pihapiirejä** ja yksittäisiä **rakennuksia** erityisesti reunavyöhykkeellä ja jokivarressa sijaitsevilla tonteilla.
- Huomioidaan maisemapuut, vanhat rakenteet, kiviaidat, kivet ja kalliit, jotka tuovat rikkaita **detaljeja lähimaisemaan**.
- **Hoidetaan** maisemaa **aktiivisesti** estämällä sen umpeutuminen. Tämä tarkoittaa yleisten teiden varsia, pihapiirejä, tilakokonaisuuksia, yhteisiä julkisia alueita ja tärkeitä paikkoja.

BRÄNDÄYS/ OPETUS JA KULTTUURI

Nykytila:

- Paljon potentiaalia, jota ei ole hyödynnetty.
- Hyvät taustaselvitykset.

Kehittämisehdotuksia:

- Luodaan Nurmonjokilaaksolle oma kotiseutubrändi, korostetaan nurmoolaisuutta, alueen ominaispiirteitä ja asioita, joista ollaan ylpeitä.
- Aktivoidaan asukkaat, yhteisöt, yritykset ja toimijat mukaan kehittämisideoiden laatimiseen (Ruralia-instituutti ja vuorovaikutuskonsultti).
- Tarinat liittyvät paikkoihin ja ovat osa kulttuurihistoriaa, tarinakartat laitetaan internetiin, tarinat liitetään osaksi kehitettäviä kulttuuri- ja teemareitteja.
- Kulttuurihistorian tuntemusta lisätään tiedottamalla ja aktivoimalla asukkaita (kotiseutumuseo/ Nurmo-seura, internet, päiväkodit ja koulut, kulttuurireitit ja -kartat, teemareitit).
- Teemareittejä voivat olla esim. kantatilareitti, perinnemaisemareitti, sillalta sillalle- reitti, tilamyyntireitti, jokivarsireitti, kyläkohtaiset reitit jne.
- Teematahtumat ja opastusillat esim. perinnekasvien ja perennojen vaihtopäivä, kattotalkoot, perinnerakentamisen päivä, kasvivärjäyskurssi, yrtti- ja sienikurssi, pienkoneiden korjauskurssi, kudontakurssi, jne.
- Oma murre saa näkyä opasteissa, infopisteissä ja julkaisuissa.
- Luodaan virtuaalimaisema internettiin kunkin teeman alle. Mallissa voidaan esitellä yksittäisiä rakennuksia, tiloja, kyliä tai reittejä. Kulttuurihistoriaa voidaan avata esim. virtuaalipelien tai vaikkapa lautapelien avulla (vastaavia on olemassa mm. Suomenlinnasta ja Kuninkaantiestä).

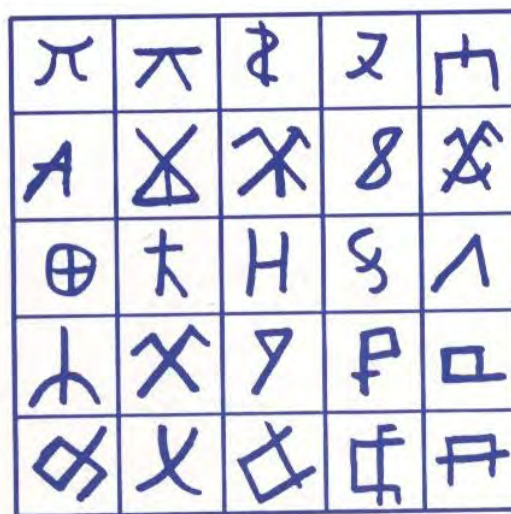

Kuva 24. Kouran työväentalo alkuperäisessä asussaan ennen ensimmäistä maailmansotaa n. vuodelta 1914. Kuva E. Alakönnin kokoelma. (Lähde: Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys)

Nurmon puumerkit 1700-luvun puolivälissä

The personal signature marks from Nurmo in the middle of the 18th century

Bomärken från Nurmo i mitten av 1700-talet

Veneskoski, Knuuttila, Kortensniemi, Saartenoja, Luoma
Lempola, Huomo, Ryssy, Rinta-Kalistaja, Latva-Kalistaja
Soini, Luukko, Penttilä, Louko, Teppo
Jaskari, Martikkala, Latikka, Yli-Hemminki, Ala-Hemminki
Hippi, Pauhu, Yli-Koskela, Keski-Koskela, Ala-Koskela

Kuva 25. Nurmon puumerkit. (Lähde: Nurmo-Seuran internetsivut: <http://www.saunalahti.fi/nurmose/>)

VILJELYMAISEMA

Suurmaisema

Nykytila:

- Avoin maisematila on vaikuttavan kaunis sellaisenaan.

Kehittämisehdotuksia:

- Korostetaan maisemallista jaksotusta, muutokset saavat näkyä maisemassa.
- Huomioidaan iso mittakaava ja suurmaisema kaikessa uudisrakentamisessa ja toiminnallisessa suunnittelussa.
- Lisätään kylien tunnistettavuutta, kylien nimet ja ominaispiirteet saavat näkyä maisemassa.
- Otetaan Nurmonjoki ja sen sivuhaarat paremmin esiin maisemassa poistamalla ojanvarsipuustoa, huomioiden kuitenkin eroosio- ja suojavaöhyketarpeet.
- Säilytetään ja kunnostetaan jäljellä olevia latoja ja muita uhanalaisia perinnerakennuksia.
- Häivytetään ikäviä maisemanäkymiä ja korostetaan kauniita istuttamalla uutta kasvillisuutta ja hoitamalla nykyistä.
- Raivataan ojien- ja teidenvarsien pensaikkoa säännöllisesti, kytketään hoitotalkoisiin asukkaat, toimijat, yhteisöt ja yrittäjät.
- Joen yhtymispisteitä, laskuojia ja jokipainanteita siltoineen korostetaan maisemassa.
- Teemailta maatalouden erityistuista (Pro Agria Seinäjoki).

Kuva 26. Alapään jokirannan maisemaa.

Kuva 27. Lehmiiä laitumella. Laiduntaminen pitää maiseman avoimena.

Kuva 28. Kesantopeltoa, joki kulkee puustoisessa vyöhykkeessä.

Kuva 29. Avointa maisemaa, Alapään laajalta maisema-alueelta. Täällä puustoa voisi olla rakennuksiin ja tiloihin liittyen nykyistä enemmänkin.

TILAT JA PIHAPIIRIT

Nykytila:

- Maiseman kiinnekohdat.

Kehittämisehdotukset:

Kasvillisuus valitaan maisemaan sopivaksi:

- suositaan paikallista puulajistoa (metsitykset, reunavyöhykkeet)
- suositaan tiloilla kulttuurikasvilajistoa (perennat, pensaat, havupuut, jalot lehtipuut)
- suositaan maisemapuita katseenvangitsijoina
- tila- ja tonttikohtainen kasvillisuusvalikko pidetään yksinkertaisena; ei liian monia lajeja
- harkitusti rajaavia aitoja; niiden käytölle pitää löytää peruste
- Alapään pihapiireissä/tiloja rajaamassa voisi olla nykyistä enemmän puustoa/ kasvillisuutta, kasvillisuuden tulee kuitenkin liittyä kiinteästi pihapiireihin.

- Varastoja ja karjasuojia voi peittää ja niiden julkisivua pehmentää istutuksin tai muilla keinoin.
- Uudisrakennusten pihat ovat vielä avoimia ja rakennukset korostuvat liikaa. Niiden istutukset tulisi tehdä perinteiseen tapaan: selkeinä, ei liian monta lajia, ei rajaavia aitoja, havu- ja maisemapuita suosien.
- Kesannolla olevat peltoalueet tulisi ohjata täydennysrakentamiseen.
- Pienet peltolaikut/ kesannot voisi perustaa niityiksi, niittyjen perustaminen voidaan tehdä talkootyönä.
- Perinnemaisemia tulee hoitaa laiduntamalla, niitä tulee hyödyntää opetuskäytössä esim. päiväkotiryhmille ja koululaisille.
- Pihasuunnittelun teemailta, ympäristötukien esittely, maisemanhoito ja yleiset suunnitteluperiaatteet (Pro Agria Etelä-Pohjanmaa).

Kuva 30. Uudisrakennuksen pihapiiri on avoin, jolloin rakennus korostuu liikaa.

Kuva 31. Eri-ikäisiä rakennuksia tien varrella.

LIIKENNE JA TIESTÖ

Nykytila:

- Tiehierarkia on nykyisin epäselvä ja alueella on vaikea orientoitua. Tiejaksot ovat pitkiä. On vaikea huomata, milloin tulee uuteen kylään ja milloin sieltä lähtee (taajamamerkkiä lukuun ottamatta).
- Valtatiet katkaisevat yhteyksiä ja aiheuttavat estevaikutusta. Niiden liittymäalueet ovat turvattomia.
- Palveluja vähän, keskittyvät kirkonkylään ja Ruuhikoskelle

Kuva 32. Keski-Nurmontietä rajaavat vanhat rakennukset sijaitsevat lähellä tietä.

Kuva 33. Keski-Nurmontie on kauniisti linjattu maastoon ja miellyttävä käyttäjälle.

Kehittämisehdotukset:

- Tieympäristö on käyntikortti käyttäjälle, mieluista alueesta muodostuu usein tieltä käsin.
- Erityisen hienot jaksot nostetaan esiin. Toimenpiteet aloitetaan niistä (maisemanhoito, opasteet, sillankaiteet, infopisteet).
- Detaljit tärkeitä: maamerkit/ portit, reunat, yksityiskohdat, rakenteet.
- Taukopaikkoja ja levähdyspaikkoja on huomattavan vähän tai ei juuri lainkaan, niitä lisätään maisemallisesti mielenkiintoisiin kohtiin säännöllisin välimatkoin.
- Erityisvalaistusta voitaisiin käyttää harkitusti esim. maisemapuiden ja jokimiljöiden kohdilla.
- Vanhoja maitolaitureita näkee myös, niitä voisi olla enemmän ja niissä voisi olla tilamyyntiä vaikka itsepalveluperiaatteella kesäaikaan.
- Teiden porttikohtia ja näkymien päätepisteitä otetaan esiin puustonhoidolla, näkymiä avaamalla ja muilla keinoin.
- Tehostettu maisemanhoito: vesakot ja pajukot pois, hoitotaso jakson elämyksellisyyden mukaan.
- Tieluiskissa voisi käyttää keto- ja niittykasvillisuutta.
- Tärkeimmät reitistöt valaistaan (asukastoive). Teemareitit valaistaan ja opastetaan omaleimaisesti, niissä on myös kohdevalaistusta.
- Linja-autopysäkit tehdään tunnistettaviksi (asukastoive). Tärkeimmissä voisi olla katos alueen henkeen sopivana ja pysäkin nimi virallisena ja murteella.
- Tienvarsien maisemanhoitoa tehostetaan (urheiluseurat, martat, kyläyhdistykset mukaan), sama koskee tieympäristöjä.
- Levähdys- ja opastuspisteitä tarvitaan lisää, mutta ne tulee sijoittaa harkitusti maisemaan.
- Vanhat puupylväät sopivat maalaismaisemaan.

RAKENNETTU YMPÄRISTÖ

Nykytila:

- Paljon arvorakennuksia.
- Rakentamisen ja maiseman suhde tasapainossa. Kirkonkylä selkeä keskus. Kylillä selkeä rakenne, kylät vireitä.

Kehittämisehdotukset:

- Kylien tunnistettavuutta parannetaan, muodostetaan kylänauha.
- Kirkonkylän asemaa ja kulttuurihistoriaa korostetaan.
- Komiat rakennukset otetaan esiin avaamalla näkymiä.
- Vanhoille kantatiloille tehdään omat nimikyltit ja niille luodaan yhdistävä teemareitti.
- Hyödynnetään Rakennetun ympäristön selvitystä (2011/ Stadionark), ja huomioidaan erityisesti A ja B-ryhmiin sijoitetut rakennuskohteet.
- Huomioidaan myös aitat, luhdit, pajat, riihet ja ladot sekä vanhat kansakoulut ja hävinneet teollisuuslaitokset (Kouran höyrysaha, Veneskosken naulatehdas ja puunjalostustehdas).
- Arvorakennusten entisöinti tulisi tehdä mahdollisimman perinteisin keinoin.
- Uudisrakennusten värityksen tulisi olla yhtenevää, käytetään mielellään perinnevärejä (sininen väri on maisemassa liian hallitseva).
- Golf-kentän ympäristöstä kehitetään selkeä kyläkeskus, jollaiseksi se on jo muodostunut. Sisään-tulokohtaa kehitetään maisemallisena portti- ja solmukohtana.
- Kylien nimet ja -rajat ovat tärkeitä asukkaille, niiden pitäisi näkyä maisemassa/ tienkäyttäjille.
- Hyödynnetään vanhoja puumerkkejä opasteissa (kantatalot 25 kpl).
- Ideoidaan kylille, teemareiteille ja pysäkeille omaleimaiset kyltit ja opasteet.
- Vanhojen rakennusten korjauksen teemailta (Seinäjoen ammattikorkeakoulun konservointilinja).

Kuva 34. Golfkenttä luo uutta, kerroksellista maisemakuvaa.

Kuva 35. Vanha osuuskauppa Kourassa on aikanaan ollut kylän keskipiste.

Kuva 36. Martikkala.

Kuva 37. Uusi tilarakennus. Rakennuksen suuri koko, materiaali ja ikkunattomuus eroaa perinteisestä.

VIRKISTYS JA HYVINVOINTI

Nykytila:

- Potentiaalia on, tietoa ja organisoitua toimintaa vain vähän.
- Maanomistusolosuhteet hankaloittavat toimintojen kehittämistä.

Kehittämisehdotukset:

- Lisää uimapaikkoja, opasteet niihin (asukastoive).
- Alapään koulu juhlapaikaksi ja asukastaloksi (asukastoive).
- Lisää vanhan ajan tanssipaikkoja ja kyläjuhlia (asukastoive).
- Vaellus-, pyöräily- ja patikointireiteistä tehdään infisivut internettiin, omat esitteet ja niille laaditaan omaleimaiset opasteet.
- Ruuhi-golfen aluetta kehitetään monipuolisena matkailu- ja harrastuskeskuksena. Välinevuokraus- ja infopiste, tapahtumia, opetusta ja koulutusta ryhmille ja koululaisille.
- Hyödynnetään Nurmon keskustan liikunta- ja kulttuuripalveluja nykyistä paremmin myös osana teemareittejä ja tapahtumia.
- Avoimien ovien päivät (kyläkohtaiset, tilakohtaiset), kylien yhteiset tapahtumat.
- Koulujen ja päiväkotien pihoille ja itse rakennuksiin tulisi saada monikäyttöä (ilta- ja harrastustoimintaa).
- Tilusteiden ja yksityisteiden hyödyntäminen mahdollisuuksien mukaan osana reittiverkostoa (maanomistajat mukaan ideointiin).
- Kirkonkylästä tai Ruuhigolfista lähtevät reitit: pyörä- ja patikkareitit, kalastusreitit
- Maalaishätilöitä, tilamyyntiä, näyttelyitä, tapahtumia
- Bed & Breakfast- paikkoja
- Patikointiin, metsien ja jokivarren virkistyskäyttöön liittyvien paikkojen ja yksityiskohtien rakentaminen. Näitä ovat mm. laavut, lintutornit, näkötornit, yleiset laiturit, nuotiopaikat, majat jne.

Kuva 38. Esimerkiksi vanhoja latoja ja niiden pihaa voidaan hyödyntää levähdyspaikkoina ja opastetaulujen sijoituspaikkoina.

Kuva 39. Punamulta ja rakennuksen tukeutuminen reunavyöhykkeeseen on maisemassa onnistunut ratkaisu.

Kuva 40. Yksityinen vai julkinen ranta ja laituri? Yleisiä uima- ja kalapaikkoja kaivataan lisää. Niiden pitää myös näyttää julkisilta.

METSÄMAISEMA

Nykytila:

- Pohjoisosan laajoilla metsäalueilla ei ole kerroksellisia reunavyöhykkeitä. Muualla ne ovat syntyneet luontaisesti, mutta niitä voisi kehittää edelleen.
- Ei laajoja avohakkuu- tai uudisalueita.

Kehittämisehdotukset:

- Maisemanäkökulma on otettava huomioon uudistusalueiden suunnittelussa. Tämä tarkoittaa esim. sitä, että vanhan metsän ja avohakkuun välille jätetään säästöpuita ja uudisalueen muoto pidetään epäsäännöllisenä.
- Metsän ja pellon reunavyöhykkeen tulisi olla monikerroksellinen ja vaihteleva. Tämä tarkoittaa tietoista reunavyöhykkeen kehittämistä erityisesti havupuuvaltaisille metsille, joita alueen pohjoisosassa on. Reunavyöhyke pehmentää ja monipuolistaa maisemakuvaa ja se on ekologisesti monimuotoinen.
- Reunavyöhykkeen kehittäminen on tärkeää erityisesti alueilla, joissa on vanhoja kantatiloja ja perinnemaisemia.
- Tilakohtaisten metsänhoitosuositusten laatiminen yhdessä metsäkeskuksen kanssa.
- Metsänhoidon eritysteemailtojen järjestäminen (erityis- ja ympäristötukien esittely, luonnonhoidon menetelmät jne.

Kuva 41. Jokinotko, näistä kohdin puustoa tulisi harventaa.

Kuva 42. Pajuvesakkoa. Korkeampana se jo häiritsisi maisemakuvaa.

Kuva 43. Polveilevat metsävyöhykkeet rajaavat suurmaisemaa ja tuovat siihen mielenkiintoisuutta. Kuvan vasemman reunan puustoa voisi harventaa läpinäkyväksi.

7. UHKAKUVIA

Maisema koetaan omaksi konkreettisten asioiden kautta. Liian monet muutokset yhdellä kertaa ovat haitaksi, tällöin maiseman sietokyky ylittyy. Nurmonjokilaakso on vireä ja kehittyvä alue, kylien taantuminen ei näyttäisi olevan uhka – sen sijaan liian nopea kasvu suhteessa alueen perinteiseen kasvuvauhtiin ja siihen, mitä on totuttu. Myös väärille paikoille ja vastoin perinteitä tapahtuva rakentaminen on uhkakuvaa. Mitä avoimempaan maisemaan ja lähelle kyläteitä uudet rakennukset sijoittuvat, sitä tarkemmin ne on ohjeistettava rakennusluvilla tai asemakaavoilla. Myös kylärakenne tulee huomioida uudisrakennuksia pohdittaessa.

Maiseman umpeenkasvaminen on hallittua siihen asti, kun maa- ja karjatalous säilyy keskeisenä elinkeinona. Pienten ja viljelykäytön lopettaneiden tilojen osalta uhkakuvaa on suuri. Vaikka pellot vuokrataan tai myydään pois, tilan rakennukset pihapiireineen jäävät rapistumaan maisemaan.

8. HOITOTOIMENPITEIDEN RAHOITTAMINEN

8.1 Viljelymaisema

Ympäristötuen erityistuki

Ympäristötuen erityistukea myönnetään vähintään 5 aarin suuruisten alueiden hoitoa varten henkilöille, joilla on voimassa oleva ympäristötuen perustukisopimus. Muiden kuin maanviljelijöiden omistamien arvokkaiden luonnonalueiden hoidon edistämiseen on Ympäristöministeriöllä erityinen tukimuoto, jota se suoraan rahoittaa. Tuen myöntämisen edellyttää alueen luonnonarvojen dokumentointia (esim. perinnebiotooppikartoitus).

Kuva 44. Näkymä Keski-Nurmontieltä. Puustoinen mäkikumpare on hieno katseenvangitsija.

Maisemanhoidon kannalta sopivia tukimuotoja ovat:

- luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen tuki (arvokkaiden elinympäristöjen kuten metsäsaarekkeiden, kiviaitojen, ympäristön, tienvarsien sekä peltojen ja metsien väliset reunavyöhykkeet, myös latojen kunnostukseen)
- perinnebiotooppien hoito (niityt, laitumet, Nurmonjokilaaksossa 4 kohdetta)

8.2 Metsämaisema

- maatalouden ympäristötuen erityistuki (pellon ja metsän väliset reunavyöhykkeet)
- metsätalouden ympäristötuki (metsälain erityisen tärkeät elinympäristöt, Metsäkeskuksen kartoitus)
- luonnonhoitohanke (luonnon- ja maisemanhoidon edistäminen, ei suoranainen rahallinen tuki)

8.3 Rakennettu ympäristö

- rakennusperinnön hoitoavustus (kulttuurihistorialliset talot, riihet, aitat, korjaaminen ja kunnostus)
- rakennusten kunnostamisen tuki (maanviljelijöille, suora tuki rakennusten, latojen ym.s kunnostamiseen)
- korkotukilaina (jatkuva haku, arkkitehtonisesti tärkeiden rakennusten kunnostus)
- kunnostusavustus kulttuurihistoriallisesti tärkeille rakennuksille (Pohjanmaan museon kautta)
- latojen kunnostamisen ja säilyttämisen tuki

Kuva 45. Kesantopeltoa Kourassa. Hidas umpeenkasvaminen ja ladon romahtanut katto luovat apean vaikutelman.

Kuva 46. Rakennus sijaitsee kauniisti metsäsaarekkeessa viljapeltojen keskellä.

9. JATKOTOIMENPITEET

Maisemanhoidossa on viisasta edetä pienin askelin ja tärkeintä on yhteistyö asukkaiden ja eri toimijoiden kesken. Nurmonjokilaakson laajalla alueella on hyvä edetä alue kerrallaan.

Työn aluksi on hyvä pitää seminaari, jossa maisemanhoidosta, tästä konseptisuunnitelmasta ja jatkotoimenpiteistä kerrotaan. Seminaariin voidaan liittää työpaja, jossa pohditaan tarkemmin arvoja, ominaispiirteitä ja kehittämisspolkuja ja käsitellään konkreettisia ehdotuksiakin.

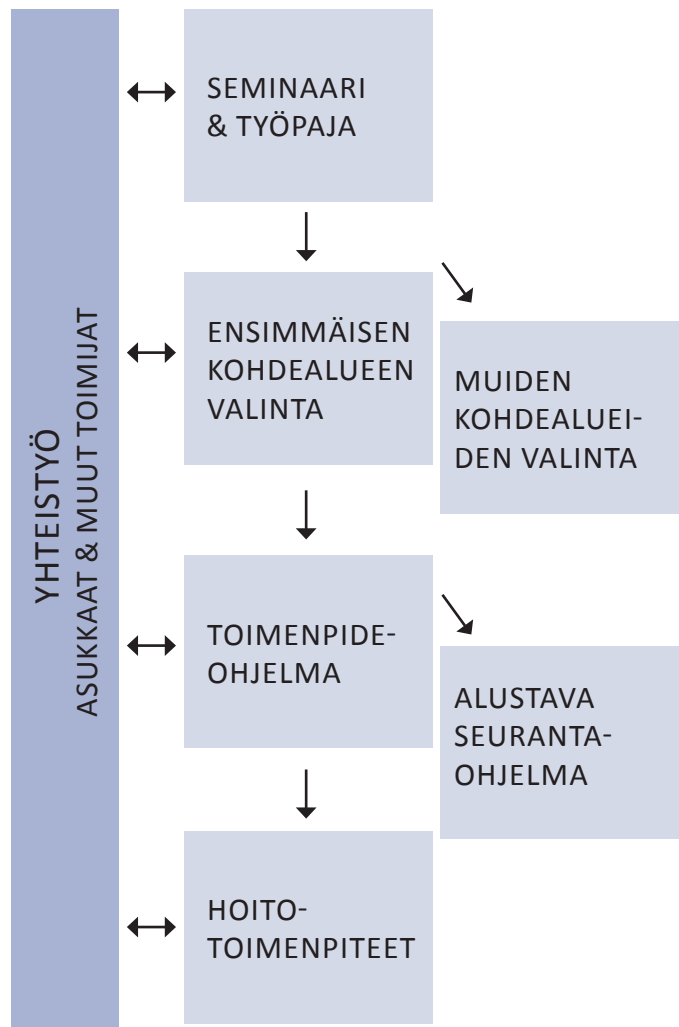
Seminaarin johtopäätöksenä valitaan ensimmäinen kohdealue, jolle mietitään toimenpideohjelma. Toimenpideohjelma käsittää maisemanhoidollisten toimenpiteiden valikon seuraavalle 1-5- vuotiskaudelle. Valikko sisältää hankkeet, niiden toteuttajat, toimintavat, yhteistyötahot, vastuutahot ja rahoituksen. Hankevalikolle laaditaan myös alustava seurantaohjelma, ts. pohditaan jo etukäteen, miten hankkeiden toteutusta seurataan ja dokumentoidaan.

Muut alueet rajataan ja aikataulutetaan seminaarissa tai sen jälkeen.

Hankkeen jatkoa pohdittaessa on hyvä olla yhteydessä vastaavia maisemanhoitosuunnitelmia laatineisiin tahoihin ja sidosryhmiin. Vastaavia maisemanhoitosuunnitelmia on laadittu mm. Söderfjärdeniin (Länsi-Suomen ympäristökeskus 2/2008 ja Hyypänjokilaaksoon, Länsi-Suomen ympäristökeskus 2008). Maisemaa hoidetaan työtä tekemällä. Sitä työtä tehdään Nurmonjokilaaksossa joka päivä, tulevaisuudessa ehkä vielä enemmän yhdessä ja yhteisten arvojen innoittamana.

Teemoja:

- urheilu (paini, pesäpalloa, ammunta)
- hengelliset liikkeet (körttiläisyys)
- maatalous
- yrittäjyys
- lähiruoka, ruokaprovinssi
- aktivoitavat tahot: kaupunki, tilat
- maa- ja kotiteollisuusnäiset
- urheiluseurat

joen näkyvyys tielle
tulee säilyttää

uudisrakennuksilta
puutuu suojaava
puusto

ladot kuuluvat Nurmon
maisemakuvaan

laiduntaminen pitää
maiseman avoimena

puustolla hallitaan
näkymiä

MAISEMAAN JA LUONNONYMPÄRISTÖÖN LIITTYVIÄ KÄSITTEITÄ

Ekologiset yhteydet

Ekologiset yhteydet ovat toiminnallisia, ekologisista yhteyksiä luonnon ydinalueiden välillä ylläpitäen ekologista yhtenäisyyttä pirstoutuneessa ekosysteemissä. Nämä ovat vaihtelevan levyisiä metsäkäytäviä, joki ja puroalaksoja tai metsä-peltoketjuja, jotka ylläpitävät ydinalueiden toimintaa ja muodostavat leviämisteitä tai johtokäytäviä eliöiden liikkumista alueelta toiselle. Ne yhdistävät eristyneitä elinalueita toisiinsa ja voivat lisätä paikallisten populaatioiden elinmahdollisuuksia monella tavalla. Ekologiset yhteydet muodostavat eläimistöä välttämättömiä tai vuodenaikaan liittyvän liikkumistarpeen ohjaavia reittejä. Ne ovat metsäketjujen tai lehtipuukasvillisuuden muodostamia reittejä, jokilaaksoja tai peltoalueen lävitse kulkevia helminauhamaisia ketjuja. Yhteydet ovat luonnon ydinalueita yhdistäviä ja niiden toiminnan kannalta tärkeitä alueita. Mitä leveämpi yhteys on sitä parempi. Toimivan yhteyden minimileveyteen vaikuttavat alueen kasvillisuuden tai maastonmuotojen antama suojaisuus ja ihmistoimintojen läheisyys. Yhteydet voivat olla käytävämäisiä kuten jokilaakso tai harjukannas tai leveitä luonnonmaiseman muodostamia johtolinjoja. Lyhyellä matkalla käytävämäinen alue voi kaventua, mutta tällainen pullonkaula ei saa olla pitkä. Kaupunkialueilla virkistysalueet toimivat myös ekologisina yhteyksinä.

Maisema

Maisema on geomorfologisten, ekologisten ja kulttuurihistoriallisten prosessien yhteistulos. Maisema voidaan jakaa maisemarakenteeseen, maisemakuvaan ja maisemamielikuvaan. Maisema muuttuu jatkuvasti luonnon prosessien ja ihmisen toiminnan tuloksena.

Maisemarakenne

Maisemarakenne käsittää kallio- ja maaperän, maastonmuotojen, vesistöjen, ilmasto-olojen, elollisen luonnon sekä ihmisten tuottamien ympäristörakenteiden ja -muutosten prosessien yhteistuloksen. (Rautamäki 2001)

Maisemakuva

Maisemakuva on maisemarakenteen optisesti havaittava ilmiö. (Rautamäki 2001)

Maisemamielikuva

Maisemamielikuva on ihmisen muodostama yksilöllinen käsitys maisemasta. (Rautamäki 2001)

Kulttuurimaisema

Ihmisen käyttämä, hoitama ja muuttama tai rakentama fyysinen ympäristö, jonka maisemakuvassa em. toiminnan jälkiä on näkymässä. Käsite ei sisällä arvovarausta (Rautamäki 1990). Toisinaan kulttuurimaisemasta erotetaan maaseudun kulttuurimaisema, jolla tarkoitetaan ihmisen ja luonnon pitkäaikaista vuorovaikutusta (Maisemanhoito 1993).

Kulttuuriympäristö

Kulttuuriympäristö muodostuu rakennusperinnöstä ja muinaisjäänneksistä. Kulttuuriympäristö on osa kulttuurimaisemaa. Kulttuuriympäristö voi olla ihmisen tarkasti suunnittelemaa ja toteuttamaa tai se voi olla orgaanisesti sosiaalisten, taloudellisten, hallinnollisten ja/tai uskonnollisten tekijöiden vaikutuksen alaisuudessa muodostunutta ja vallitseviin luonnonolosuhteisiin sopeutunutta elinympäristöä (Forsius 2007).

Kiinteä muinaisjäänne

Kiinteät muinaisjäänneksöt ovat säilyneitä rakenteita ja kerrostumia, jotka ovat syntyneet paikalla kauan sitten eläneiden ihmisten toiminnasta. Kiinteät muinaisjäänneksöt ovat usein maastossa silmin havaittavissa ja selvästi erottuvia, kuten hautaröykkiöt, uhrikivet, linnavuoret, jatulin-tarhat ja puolustuslaitteet. Maanalaisia kiinteitä muinaisjäänneksiä ovat esimerkiksi asuin- ja työpaikat sekä ruumishaudat. Kiinteät muinaisjäänneksöt ovat muinaismuistolain rauhoittamia.

Luonnon monimuotoisuuden ydinalue

Luonnon monimuotoisuuden ydinalueet ovat alueita, joilla on korkea, monipuolinen ekologinen laatu ja suojelullinen arvo. Ne sisältävät luonnonsuojelualueita ja Natura-alueita, mutta usein myös muita ekologisesti monimuotoisia ja arvokkaita alueita. Luonnon ydinalueet ovat rauhallisia, laajoja, luonnon monimuotoisuudelle tärkeitä, tavanomaisen maa- ja metsätalouden piirissä osittain olevia metsäalueita. Uhanalaisien lajien esiintymisalueet ja suojeluvaraukset erityislajistoihin kuuluvat luonnon ydinalueisiin, mutta alueet ovat tärkeitä myös tavanomaisen metsälajiston levittäytymisen, liikkumisen ja populaatiodynamiikan kannalta. Luonnon ydinalueet ovat eläinten kannalta tärkeitä elinympäristöjä, merkittäviä ravintolähteitä tai levähdyspaikkoja. Niillä on runsas paikallinen eläimistö ja myös laajasti liikkuvat eläimet saattavat pysähtyä alueille pidemmäksi aikaa. Luonnon ydinalueet muodostavat suojavyöhykkeen suojaten arvokkaita kohteita suojelualueita ja muita luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaita alueita niitä pirstovalta maankäytöltä tai toiminnalta.

Maisema-alue

Maisema-alue on fyysinen kokonaisuus, joka yhden tai useamman maisemarakenteen perustekijän puolesta on yhtenäinen tai yhtenäisesti toimiva aluekokonaisuus (Rautamäki 1981).

Maisemaraja

Maisemaraja on yhden tai useamman maisematekijän muutoskohta. Luontainen maisemaraja syntyy esimerkiksi veden ja maan yhtymäkohtaan ja kulttuuriraja esimerkiksi pellon ja metsän reunaan. (Rautamäki 1990)

Maisematila

Yhden tai useamman maisematekijän muodostama, kolmiulotteisesti hahmotettava tilamuoto. Maisematiloja ovat muun muassa avoin ja rajaamaton (avomeri), avoin ja rajattu (metsän rajaama avosuo tai pelto) ja sulkeutunut (metsä). Maisematilat ovat eri mittasuhteisia ja saattavat olla myös sisäkkäisiä sekä muodostaa jatkuvia tilasarjoja. (Rautamäki 1990)

Maiseman solmukohta

Useiden voimakkaiden maisematekijöiden leikkauspiste tai kohtaupaikka (Rautamäki 1990). Länsi-Lapissa maiseman solmukohtia ovat esimerkiksi jokien suut.

Maiseman ydinalue

Maiseman ydinalueella tiivistyy maiseman identiteetti, historiallinen kerroksellisuus ja tärkeimmät näkymät. Ydinalueita voi olla samalla maisema-alueella useampia.

Maiseman sietokyky

Maiseman sietokyvyllä tarkoitetaan sitä, kuinka paljon maisemarakenne, maisemakuva tai erilliset maiseman perustekijät voivat muuttua menettämättä ominaispiirteitään.

Perinnemaisema/perinnebiotooppi

Perinnemaisemilla tarkoitetaan perinteisten maankäyttötapojen synnyttämiä maisematyyppejä. Ne jaetaan rakennettuihin perinnemaisemiin ja perinnebiotooppeihin.

Rakennettuja perinnemaisemia ovat mm. historialliset rakennukset ja rakennelmat lähiympäristöineen sekä luontaistalouden kausiasuinpaikkamaisemat. Perinnebiotoopeiksi kutsutaan perinteisen maatalouden luomia luontotyyppejä (niityt, kedot, ahot, kaskimetsät, hakamaat, nummet ja metsälaitumet). Perinnebiotoopeilla elää suuri joukko eläin- ja kasvilajeja, jotka ovat sopeutuneet elinympäristöjen erikoislaatuisiin olosuhteisiin. (Alanen 1997) Perinnemaisemat erottuvat maaseudun kulttuurimaisemasta sillä, että niillä on kytkös alkutuotantoon tai muihin varhaisiin elinkeinoihin ja todennäköinen pienialaisuus. Niillä saattaa olla lisäksi harvinaista kasvillisuutta.

Viheryhteystarve

Viheryhteystarve on nykyisin toimiva ja maankäytössä avoinna pidettävä tai tiedossa oleva yhteys ekologisessa verkostossa. Toimivien yhteyksien aukipitäminen tulee turvata sekä kaavoituksessa että tienrakentamisessa. Kaavoituksessa toimintojen sijoittelulla ja kaavamääräyksillä voidaan varmistaa ekologisen verkoston toiminta ja säilyminen. Tieverkon toimenpiteinä ovat eritasoon rakennettavat kulkuyhteydet: levennetyt alikulkukäytävät, vihersillat

Painetut lähteet:

Joki on Nurmon äiti, Nurmonjokilaakso kotiseutukuvassa. Sulevi Riukulehto, Timo Suutari. Ruralia-instituutti 2011.

Keski-Nurmon, Veneskosken ja Kouran maisemaselvitys. Osayleiskaavan taustaselvitys, Maisema ja luonnonympäristö. Sito 2011.

Keski-Nurmo - Veneskoski - Koura, Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys. Stadionark 2011.

Painamattomat lähteet:

Nurmoo-Seuran internetsivut.
<http://www.saunalahti.fi/nurmose/> (14.1.2013)

Liitekartat

1. Maiseman tilallinen jaksoitus
(ei mittakaavassa)
2. Koostekartta, arvot ja kehittämispotentiaalit
(ei mittakaavassa)
3. Maisemallisesti merkittävät luontokohteet
(ei mittakaavassa, Lähde: Keski-Nurmon maisemaselvitys 2011 ja luontoselvitys 2010 ja 2011)
4. Maisematien kehittämisperiaatteita:
Keski-Nurmontie 1:20 000

